

Tito nyara

Mikor amerikai autónkkal végre behajtunk, egy sötétbarna, mondhatni csokoládészínű Chevrolet-val, a nap kíméletlenül süt le a kisvárosra, a nap majdnem teljesen felfalta a házak és a fák árnyékait, délidőben érkezünk tehát, nyújtogatjuk a nyakunkat, hogy lássuk, minden ott van még, minden úgy van még, mint a múlt nyáron és minden éven ezelőtt.

Behajtunk, siklunk a méltóságteljes nyárfákkal szegélyezett úton, a fasoron, ami a kisváros közeledtét jelzi, és én soha senkinek nem mondtam el, hogy engem ezek az égbe nyúló fák egy szédítő állapotba juttatnak, egy olyan állapotba, ami Matteoval köt össze (a szédület, amely elragad, amikor Matteo és én végeérhetetlenül körbeforgunk a falu erdejének legszebb tisztásán, bensőségesen, a homloka a homlokomon, később Matteo nyelve, ami különösen hideg, a fekete szőrszálai, amik úgy simulnak a bőréhez, mintha teljes engedelmességgel tartoznának világos szépségének).

Amikor a nyárfák mellett elhajtunk, leveleik csillámlása elveszi az eszem, csokoládészínű hajónk hangtalanul siklik egyik fától a másikig, közöttük a síkság levegője, amely láthatóvá válik, én látom a levegőt, ami most áll, mert a nap olyan kíméletlenül süt, ekkor azt mondja apám a klímaberendezés irányába, még mindig pontosan ugyanolyan minden, halkán mondja, semmi sem változott, az égvilágon semmi.

Azon tűnődöm, vajon apám egy csapat hivatásos kertészt szeretne-e, akik legalább az ágakat visszavágják - a civilizáció szembeszáll a vadhajításokkal! – vagy akik nagy hatékonyságú gépekkel kivágják a kisvárost előre jelző nyárfákat, egyszer s mindenkorra! (Mi pedig a fatönkök egyikén ülnénk, tekintetünkkel bejárnánk a síkságot, amely magába szívta a déli hőséget, és apám, aki ráadásul biztosan megmászna egy tönköt, egyszer körbefordulna, hogy aztán egy olyan ember keserű hangján, akinek későn, de jobb későn mint soha!, adnak igazat, azt mondja: végre eltüntették ezeket az átkozott, poros fákat.)

Senki sem tudja, mit jelentenek számomra ezek a fák, a levegő a fák között, ami tisztán látszik, és a fák sehol sem olyan elbűvölőek, mint itt, ahol a síkság teret enged nekik, és azt kívánom, bár most is megállhatnék, akkor az egyik fatörzsnek támaszkodnék, felnéznék, hagynám, hogy a levelek apró, gyors rezzenéseikkel elcsábítsanak, és én ezúttal sem kérem apámat, hogy álljon meg, mert a „miért”-re nem tudnék választ, mert sokat kellene mesélnem, de Matteo-ról egészen biztosan, hogy megmagyarázzam, miért éppen itt akarok megállni, ilyen röviddel a cél előtt.

Az autónk, mintha egy titokzatos erő húzná, az úthibákra szinte teljesen immunisan halad tehát tovább, és mielőtt végérvényesen megérkeznénk, még egyszer egy „semmi sem változott” mellett haladunk el, a civilizációnak el kell tűrnie még egy visszaesést, vagyis egy lemaradást, és mi gyerekek, arcunkat a bal oldali ablaküveghez tapasztva, ami meglepően hideg, hitetlenkedő tekintettel nézzük az embereket, akik egy szeméthegyen élnek, semmi sem változott, mondja az apám, kunyhók hullámpléhből, gumi, kócos purdék, akik autóroncsok és háztartási szemét között játszanak, mintha mi sem lenne természetesebb, mi van a szilánkokkal, akarom kérdezni, a hirtelen rájuk törő éjszakával, ha mozdulnak az árnyak, ha a dolgok, amik szörnyű összevisszaságban ott vannak, életre

kelnek? És én egy pillanatra elfelejtem a nyárfákat, Matteo-t, a csillámlást, a Chevrolet-t, és a síkság fekete éjszakája beburkol teljes pusztító erejével, és nem hallom a cigányok sokat idézett és csodált énekeit, csak a sóvár árnyakat látom, amiket nem űznek el a kis utcai lámpák.

Apám pedig kibámul az ablakon, a fejét rázza, szokásos száraz köhögését halljuk, olyan lassan hajt, hogy azt hihetnénk, bármely pillanatban megállhatunk, nézzétek meg ezt, mondja és mutatójával az oldalsó ablakon kopog (emlékszem egy tűzre, aminek a füstje eltéved), én, aki a koszos, merev arcokat szemlélem, az éles pillantásokat, a rongyokat, cafatokat, a szeméthegeyek fölött remegő fényt, hosszan figyelek, mintha ezt mind meg kellene értenem, ezeket a képeket olyan emberekről, akiknek nincsen matracuk, ágyuk meg aztán végképp, ezért éjjelente talán a földbe ássák be magukat, a mélyfekete síkságba, amin most nyáron rengeteg a napraforgó, télen aztán olyan kiszolgáltatottá válik, hogy megsajnáljuk, a föld, csakis a föld, amit télen agyonnyom a mázsás súlyú ég, de hogyha az ég békén hagyja, szélcsendes tengerré válik.

Senki sem tudja, de szeretem ezt a sík vidéket, ami egy sivár vonallá vékonyodik, semmi sincs, amit adna neked; teljesen egyedül ezen a síkságon, amitől nem akarhatsz semmit, amire legfeljebb ráfeküdhatsz, széttárt karokkal, és ennyi a védelem, amit nyújt neked.

Ha elmondtam volna, hogy szeretem Matteo-t (a szicíliait, aki a nyári szünet előtt pár héttel érkezett az osztályunkba, *ciao, sono Matteo de Rosa!* és azonnal közkedve vált, kivéve a tanárok körében), akkor talán a legtöbben megértenék, de hogyan mondjuk el, hogy egy síkságot szeretünk, a poros, egykedvű, büszke nyárfákat, és a köztük lévő levegőt? Nyáron, amikor a síkság egy szinttel magasabb lesz, napraforgó-, kukorica- és búzaföldek, ahová csak nézel, és azt beszélnek, előfordul, hogy emberek tűnnek el a végtelen mezőkön, ha nem vigyázol, elfog a síkság és felfal, mondják, én pedig nem hiszem el, azt gondolom, a síkság egy tenger, saját törvényekkel.

Ezek a szegény párák, mondja anyám, mintha tévét néznénk, és ahelyett, hogy csatornát váltanánk, elhajtunk mellettük, tovább haladunk a hűtőládánkban, ami egy rakás pénzbe került, ami olyan szélessé tesz minket, mintha az egész utca a miénk lenne, és apám bekapcsolja a rádiót, mire a zene táncos taktusokká változtatja a nyomort, a valóság dongalábát egy pillanat alatt meggyógyítja: *Erre gyere, ne menj arra, erre gyere, szívem Katicája, adj egy csókot utoljára...*

Egy említésre sem méltó zörejjel áthajtunk a síneken, a ferde, rozsdás tábla mellett, aminek egy örökkévalóság óta a kisváros nevét kell viselnie, itt vagyunk, mondja a nővérem Nomi, a temetőre mutat, ahol feltűnő egyenlőtlenesség uralkodik, sírok, amikkel senki sem törődik, egyszerű, alig felismerhető fakeresztek, amiket belepett a gyom, évszámok, betűk, amiket már szinte nem lehet kiolvasni, itt vagyunk, mondja Nomi, és látszik a félelem a szemeiben, attól, hogy valamikor a napokban el kell látogatnia a temetőbe, tehetetlenül állni a síroknál, szégyellnie magát a szülei könnyei miatt, szintén a sírással küszködni, elképzelni, hogy odalent a koporsóban az apai nagyapa fekszik, az anyai nagymama, akiket mi, Nomi és én sohasem ismertünk, nagybácsik és nagynénik, kezek, amik az ilyen pillanatokban valakinek mindig útban vannak, az időjárás, ami az ilyen pillanatokban mindig oda nem illő, ha sírnánk, legalább tudnánk, mit kezdjünk a kezeinkkel; kardvirágok és törékeny rózsák a kőlapokkal fedett sírok mellett, halottak, akiknek neveit a kőbe gravírozták, azok olvashatóak maradnak az utókor számára, a kőlapok, amiket nem szeretek, mert megnyomják a síkság földjét, megakadályozzák az alattuk fekvő lelkeket a felemelkedésben.

A családunk anyai és apai ága, amely a kőlapok alatt fekszik eltemetve, legrosszabb esetben hiányoznak a virágok, a sárga és rózsaszín rózsák, kardvirágok, de a kőlapokkal fedett sírok nem elhanyagoltak, még ha nem is látogatja őket senki, Mindenszentekkor sem, még csak Mindenszentekkor sem, mondja anyám, ha valamelyik unokatestvére felhívja, és folytott hangon közli vele, hogy rajta kívül senki sem volt a temetőben, hogy egy mécsest gyújtson a halottakért, legalább nem elhanyagoltak a sírok, mondja erre anyám, és ebben a mondatban benne van egy élet mély szomorúsága, amely még csak a halottakkal sem tud törődni, mert azok túlon túl messze vannak, hogy legalább egyszer egy évben, Mindenszentekkor, virágot vigyünk nekik.

Mivel a halál ritkán jelentkezik be előre, szinte sosem vagyunk ott, ha valaki a családunkból a Vajdaságban meghal, és ha Mancsi néne vagy Móric bácsi felhívnak bennünket, mert hogy ők az egyedüliek, akiknek van telefonjuk, hogy közöljék, hogy ez sajnos a rossz hír napja, akkor különös csend lesz a nappalinkban, esetleg lenne mit beszélni a halálesetről, ha ott lennénk, ahol minden rokonunk él, legalább hallgatnánk, mit mesélnék az elhunytáról, és biztosan meghatódnánk, ha mamika, aki minden lélek legrejtettebb zugait is eléri a hangjával, egy dalt énekel, de mivel nem vagyunk ott, ahol az emberek három napon át vesznek búcsút, mielőtt a földi maradványokat átadják a földnek, ahogy mondani szokás, mert nekünk csak a telefonunk van, egy távoli hang, mely tanúsítja, hogy valami visszafordíthatatlan történt, a rossz hírnek ezen a napján, úgy járunk mint a szellemek, még egymás pillantását is kerüljük, és emlékszem rá, hogy apám a sárga krizantémokat, amiket anyám a nappali asztalára tett, egy heves mozdulattal a szemetesbe dobja, 1979 októberében, egy napon, amikor megkaptuk a hírt, hogy apa szeretett nagynénje meghalt. Halotti virágot ne, mondja apám vörös tarkóval és távirányítóval a kezében, én és Nomi a krizantémokat ettől fogva tiltott virágoknak nevezzük, mert nem tehetjük őket többet az asztalra, és mikor aztán felkeressük hazánkban a temetőt, halottaink sírjait virágokkal díszítjük, biztosan nem krizantémokkal, még ha ősz van is, akkor túl későn jöttünk, gondolom én, akkor mi már másodszor vagyunk egyedül a gyászunkkal.

És akkoriban nem sejtettük, hogy pár éven belül a sírköveket kidöntik, a gránitlemezeket összetörik, a virágokat lefejezik, mert hát a háborúban nem elég megölni az élőket, és ha ezt sejtettük volna, lehajtottuk volna fejünket halottaink sírjainál, azért imádkoztunk volna, hogy halk dudorászásunk mágikus védelemmé sűrűsödjön, hogy a halottakat ne zavarják örök nyugalomukban, ahogy mondani szokás, de azt is kérhettük volna, hogy a giliszták, cserebogarak, ugróvillások, százlábúak, és mindenféle bogarak ne másszanak és csússzanak vadul össze-vissza a fényviszonyok hirtelen megváltozásának hatására, hogy aztán, a zavar után, újra a védelmező sötétségbe meneküljenek.

A vadonatúj Chevrolet-nk balra kanyarodik, *Hajduk Stankova* irányába, egy elegáns ívet rajzol, mielőtt apámnak fékeznie kell, mert az út nem aszfaltozott, megszilárdult sár egy vékony porréteggel, ami a Chevrolet-nkat egy porral behintett felismerhetetlen tárggyá változtatja, a civilizáció itt is megállt a fejlődésben.

Itt vagyunk, mondom, a kocsink a kapu előtt áll, egy kiszáradt és görbe deszkákból álló fal előtt, ami talán két méter magas, három méter széles, a kíváncsiskodók egy résnyinél jobban beláthatnak, apám leállítja a motort, mi a kapuhoz tatózó kis, fehér házra pillantunk, ami a naptól teljesen kifakult, ez apám édesanyjának, mamikának a háza, számomra azon házak prototípusa, melyek az első és legmélyebb titkokat rejtik, és egy hosszú percig ülve maradunk, mielőtt apám kinyitja a bejárati kaput, a Chevrolet-nk lassan begurul az udvarra, egy halk dudálás megriasztja a tyúkokat és a kacsákat.

Isten hozott benneteket, mamika, aki nem mosolyog és nem sír, aki sajátos lágy hangján mondja ezt a mondatot, egyesével megsimogatja az arcunkat, a fiáét is, Isten kegyelme, ami a nappalijába vezet minket, ami egyben a hálószobája is, az ő kegyessége, aki nekünk traubiszódát, tonikot, Apa Cola-t és időközben egy kupica pálinkát szolgál fel, II. János Pál pápa, aki mint mindig egy színes kis képről mosolyog ránk, és én, aki aggodalmas gondossággal ellenőrzöm a szobát, egy pillantással a kredencet, a házi áldást, a rongyszőnyeget, remélem, hogy minden úgy van még, mint régebben, mert én, korai gyerekkorom színhelyére visszatérve semmitől sem félek úgy, mint a változástól. A mindig azonos tárgyak felismerése megvéd engem a félelemtől, idegenként létezni ebben a világban, mamika életéből kizárva, amilyen gyorsan csak lehet, ki kell mennem az udvarra, hogy folytassam aggodalmas ellenőrzésemet. Minden itt van még? A két drótháló gabonátároló, amikben kukoricát tárolnak, és pimasz egerek nyüzsögnek, a kék kerek kút, amit én mindig egy lénynek láttam (egy törpe? egy meghatározhatatlan állat?), a rózsák és holdviolák, amikért anyám rajong, az illatuk éjjelente megbabonázhatja az embert, a burkolatkövek, amikről nyáron a hűgőzőlög, amikre a tyúkok vére fröccsen, ha mamika ügyesen elvágja a torkukat, amikről a tyúkok az imént még darált kukoricaszemeket csipegettek. Minden megvan még? Kérdezem magamtól titokban, és hogy miért fog el ez a sajátságos nyugtalanság az érkezésnek ezekben az első perceiben, és azt, hogy ezzel a kellemetlen érzéssel nem vagyok egyedül, hanem Nomit is ugyanúgy a hatalmába keríti, de máshogy kezeli, csak jóval később értettem meg.

És miután leellenőriztem az udvart, a tyúkólat, a kerti budit, a trágyadombot, a kertet és természetesen a padlást – ami a titkok legszebbikét fedi fel – megint gyorsan le kell másznom a korhadtnál, és vigyáznom kell, nehogy eltapossak egyet a ragyogó sivatagi szegfűk közül, amik a kockakövek között nőnek, amilyen gyorsan csak lehet vissza kell mennem a kapuhoz, hogy lenyomjam a kilincset és kidugjam a fejem, és lássam, hogy ott van-e még a borzos hajú bolond nő, szemei mindent elhisznek és mindent elfelejtenek, a kérdéseket, mielőtt még elhangzanának: Hoztál nekem valamit? Egy kis édességet? A szívemnek, egy cukorkát? Látnom kell, hogy ott van-e még Juli, aki egy nagy gyerek maradt, így mondják, pedig már rég mellei vannak, és kócos hónaljiszőrzete, Juli, aki néhány kőhajításnyira a házfalnak támaszkodik, vagy egy összecusukható széken ücsörög, egész nap nem csinál mást, mint hogy a házfalat bámulja. Juli, ott vagy? Az örült, akitől mi, gyerekek félünk, akit örökké csúfolunk, Juli, akit szeretünk, mert mindent elhisz nekünk, és olyan dolgokról

mesél, amik egy idegen világot idéznek (hé, Nomi és Ildikó, mondja Juli, van egy nővéretek, igen igen, én tudom, gyönyörűszép, igen, igen, igen, és Juli kuncog, én tudom, ide nézzetek, és Juli a nagy narancssárga virágokra mutat a ruháján, ezek ez én szemeim, igen, igen...).

Traubi! Mondjuk egyszerre, Nomi és én, miután megmostuk a kezünket, mamika terített asztalához ülünk, ahol a palackok egy műanyag tálcán vannak előkészítve, Traubiszóda! Így hívják hazánk varázsitalát, egy címke nélküli karcsú kis palack, a zöld üvegen fehér betűk világítanak, mamika, aki egy csomó traubit vett nekünk, csak nektek!, és természetesen mi Nomival már elkényeztetett nyugatiak vagyunk, akik azon viccelődnek, hogy itt keleten megpróbálják utánozni a Coca Cola-t, és semmi mást nem képesek összehozni, mint egy barna, élvezhetetlen kotyvalékot, aminek Apa Cola a neve (Apa Cola, micsoda hülye név), de a traubit szeretjük, annyira szeretjük a traubit, hogy azt fontolgatjuk, magunkkal kellene vinnünk belőle pár üveggel haza, Svájcba, hogy megmutassuk a barátnőinknek, hogy létezik nálunk valami, a mi hazánkban, ami hihetetlenül finom – bár ezt eddig még nem tettük meg.

Mamika, aki tyúkpörköltet szolgál fel nokedlivel, rántott disznóhúst sültkrumplival és töksalátával, kovászos uborkát, vöröshagymás paradicsomsalátát, mamika, aki megengedte, hogy annyi traubiszódát igyunk, amennyit csak akarunk, és egyszer felállhatunk az asztaltól evés közben, hogy mamika fehér bőrét össze-vissza pusziljuk, balról is, jobbról is ruhája melegéhez tolakszunk, és csak mamika nem idegesít minket, ha azt mondja, hogy két ujjnyit biztosan mindketten nőttünk, az én nagy lányaim, mondja, és mindjárt kész nők vagytok! Nomi és én, kezeinket egymás után mamika kontyára tesszük, mert olyan puha és kellemes tapintású a fonott haj a tenyérben, és én, aki ezen a nyáron már úgy érzem, mintha a lábaim túl hosszúak lennének, a kezeim túl nagyok, mindig van valami a saját testemen, ami nem stimmel már, biztosan többet nőttem, mint két ujjnyit, és mégis messze vagyok még a felnőttek világától, ezt leginkább akkor veszem észre, ha anyám és apám a svájci életünkről kezdenek el mesélni, a munkáról a mosodánkban, WÄSCHEREI, GLÄTTEREI, BÜGLEREI, ez áll egy fekete-fehér táblán, és apám mamika szemei előtt betűket rajzol a levegőbe és számokat, mennyibe kerül egy kivaszt ing, egy abrosz, egy alsóing, mennyi kedvezmény jár, ha valaki tíz inget hoz egyszerre, és anyám leírja, hogy milyen komplikált anyagaik vannak a gazdagoknak, az ember ujjainak először meg kell tanulniuk, hogyan vezessék a vasalót ezeken az anyagokon, ilyen árnál nem látszódhat egy kis gyűrődés sem, mondja, és én, aki egyik fülemmel a szüleimet hallgatom, szinte hangtalanul beszélgetek Nomival arról, hogy reagálnának a barátnőink a traubiszódánkra, Betty biztosan azt mondja, nem rossz, se semmi különös!, és Claudia valószínűleg ide-oda forgatja az üveget és aztán nem mond semmit, vagy csupán megvonja a vállát, hát nem egyszerű elismerni valamit, véli Nomi, így van!, nem fair hazugságra kényszeríteni a barátnőinket, így okoskodunk, inkább rajongunk a traubiszódáért, és várjuk a napot, amikor sokkal híresebb lesz, mint minden más, még híresebb mint a Coca Cola, bizony!, és Nomi újra teletölti a poharunkat, apám és anyám közben elmesélik, hogy kiszállítást is vállalunk, a vasalt ruhát nagy kosarakban, legtöbbször esténként, vendégeink házába szállítani természetesen többre kerül, ha felkanyarodunk a dombra, mert hát ők szívesebben laknak fent, a gazdagok, mondja apám és nevet, és miközben ő még a kutyákról mesél, amik kiszállítás közben megtámadták, vagy majdnem megtámadták, arra gondolok,

hogy mi a pincében, ahol két mosógép áll, öblítők, mosószeres és speciális szappanok, számtalan műanyagkosár, minden színben és méretben, textilzsákocskák ruhacsipeszekkel, és ezenkívül egy konyhapult edényekkel, fűszerekkel és egy főzőlappal, hogyan ülünk le a kis faasztalhoz, amit apám az utcán talált, és mi ott, ahol mindig hideg van és a frissen mosott ruha szárad, ebédelünk, csendben, mert apám nem szereti, ha beszélünk evés közben. Nomi és én, ha nem zavarnak minket, megmérjük az ujjainkkal a legformátlanabb alsónadrágokat, elképzeljük, hányszor fér bele a combunk és a fenekünk, ezekbe az ejtőernyőkbe!, a gazdagoknak is kell vécére menniük, és ráadásul néha igazán kövérek, mondjuk kuncogva, de én szégyellem magam, ha az érintett személy a ruhacsomagjáért jön, nekem a szemébe kell nézmem a fizetésnél, és ezt senki sem tudja, még csak Nomi sem.

Ez kemény munkának hangzik, mondja mamika, kenyeret szel, egy ujjnyi vastag szeletet, amit apámnak nyújt. De keresünk vele, és senki semmit nem ír elő nekem, válaszolja apám, kivillantja a fogait és teletölti a poharát, mondja csak, mamika, még mindig sorba kell állnia azért a nevetséges mennyiségű kenyérért, az éjszaka közepén, most, mikor minden partizánok királya végre halott?, vagy most már vehet kenyeret délután vagy bármikor...?

És Apám nemsokára elkezd a kelet és nyugat közötti alapvető különbségekről beszélni, a legalapvetőbb különbségekről, amik az univerzumban egyáltalán lehetségesek, és közben egyik stampedlit a másik után gurítja le a torkán, Móric bácsi saját főzésű körtepálinkája, most, ebben az évben, amikor Josip Broz Tito elvtárs meghalt, és beigazolódik, amit mindenki, legalább is az intellektuálisok már régóta tudnak, hogy több generáción át fog tartani, amíg a rossz szocialista gazdaság rendbejön, ha egyáltalán! (és ezt mind és még sokkal többet megtudhattunk az utazás alatt), amikor apám már épp belejönne, Nomi teljesen váratlanul azt mondja, határozott, éles hangján – máskor édességet kunyerál így – azt akarom, hogy mamika most velem beszéljen, azt akarom, hogy mamika most meséljen. És megkérdezi nagymamától, hány fiúnak van disznója, a libákat, tyúkokat kérdezi, hogy vajon később összeszedhetjük-e a tojásokat, tudni akarja, hogy mamika tömi-e még a kacsákat, hogy Juli még mindig bevásárol-e neki a piacon, és Szalma úr kertje, hogy néz ki? És Nomi mamika nyakára akaszkodik, beszél és egyre csak beszél, hogy anyám megsimítja a felhevült arcát, épp hogy csak megérkeztünk, van rá néhány napod, hogy mamikát kikérdezd.

De én most akarok tudni mindent, mondja Nomi, én most mindent egészen pontosan tudni akarok, mondja ismételten, és mamika arcához tapad, szinte sír, elcsuklik a hangja, és anyám értetlenül rázza a fejét, és apám azt mondja, egy ilyen út után nincs kedvem ezt a bőgést hallgatni, és a keze lecsap az asztalra, és mivel nincs ott légy, mind összeressenünk, nagymamát kivéve, és ő nyugodt hangon azt mondja: Legyetek üdvözölve a házamban! Legyetek üdvözölve mindennel együtt, amit magatokkal hoztok, drága Miklósom!, tehát, egy kis körsétát tesztek Nomival és Ildikóval, és te addig pihend ki magad, aztán vacsora!

Nagymamám halk dudorászása, a békák éjjeli kuruttyolása, a disznók, ahogy pislognak a malacszemükkel, egy tyúk izgatott kotkodácsolása, mielőtt levágnák, a holdviolák és barackvirágok, durva szitkok, a tikkasztó nyári napsütés, és a dinsztelt hagyma illata, a szigorú Móric bácsi, aki hirtelen feláll táncolni. Gyerekkorom hangulatvilága.

Így válaszoltam hosszas gondolkodás után, amikor évekkal később egy barátom azt kérdezte tőlem, mit jelent számomra a hazám, és lényeges dolgok egyáltalán nem jutottak eszembe abban a pillanatban. Először is a viszonylag ismeretlen Traubiszóda, mely igazából a világ legjobb itala, és még II. János Pál pápa is biztosan megáldotta, és ami számomra olyan természetesen kötődik a hazámhoz, hogy elfelejtettem megemlíteni. Másodszor pedig valami, amit nem lehet ilyen egyszerűen, egy fogalommal megnevezni, mégpedig az emlék Nomiról, hogy nyafogásával mennyire idegesítette anyánkat és apánkat, akkor, 1980 nyarán, amikor, röviddel megérkezésünk után, mindent meg akart tudni mamikától, nem csak hogy mindent, hanem mindent azonnal; a nővérem nyafogása, hirtelen megértettem, hasonló az én titkos, gyors ellenőrzéseimhez. Mivel mi mindketten attól féltünk, hogy már semmi közünk nem lesz a hazánkhoz, be akartuk pótolni az időt, amikor nem voltunk ott, és ebben a versenyfutásban elmondhatatlanul megkönnyebbültünk, ha el tudtunk igazodni a teljesen banális, hétköznapi dolgokon, a tűzifarakáson, ami szerencsére még mindig ugyanazon a helyen áll, mégpedig a disznóól mellett, a kerti budi közelében, mamikán, aki időközben nem szerzett be teheneket, vagy fécánokat, hanem még mindig a disznóival, tyúkjával, libáival és kacsáival él, az apró galambdúcon, amit változatlanul a padláson találunk – és mamikától tudjuk, hogy csak anyánk kedvéért tart galambokat, mert ő a nagymama galamblevesét mindennél jobban szereti, és saját elmondása szerint úgy örül neki minden évben mint egy gyerek – örülünk, amikor a körsétánkon mamikával látjuk, hogy a zöldségeskertjét nem alakította át virágoskertté, és hogy a szilvafa ott áll, ahol ezelőtt is minden éven állt, a kukoricatároló mellett, és a gyümölcsök egy része a kertbe hullik, másik része a kockakövekre, ahol rövid időn belül áldozatul esnek a hangyáknak, bogaraknak, darazsaknak, a mindig idétlenül nézelődő és csipegető tyúkoknak. Amikor mamika megmutatja a tyúkok világát, a fakerítés mellett, ami a tyúkólat határolja, megáll és azt mondja, igen, Szalma úr udvara még mindig ugyanolyan lepusztult, nézzétek meg ti magatok!, mikor a kerítés ujjnyi széles hasadékán át leskelődünk, az óriási tököket látjuk, amik néhány helyen már megrepedtek, a dudvát, ami elnyomja a szép rózsákat, mikor mamikától azt halljuk, ő nem tudja megérteni ezt a kedves Szalma urat, hogy a házat minden éven új színre meszeli, de a kertjét hagyja így tönkremenni, nézzétek csak, a borostyán hogy kúszik fel a bokrokon, akkor én és Nomi megnyugszunk, mert a hazánk nem változhat meg soha, és ha igen, akkor is csak egészen kis mértékben (és tizennyolc évesen, ha már nagykorúak vagyunk, visszajönnénk, mamika meleg, vastag dunnája alá másznánk, és arról álmodnánk, hogy pár évig távol voltunk, Svájcban).

Igen, végre itt vagyunk, a körsétánk után vesszük észre, hogy tényleg megérkeztünk, hogy ott vagyunk, ahol nagymamánk az életét éli, mamika, aki egyébként kétszer látogatott meg minket Svájcban húsvétkor és egyszer karácsonykor, ezen kívül egyetlen egyszer volt külföldön, mégpedig Rómában, hogy megcsókolja a pápa kezét, és halvány mosoly jelent meg a szája sarkában, mikor fáradtságos buszutazásáról mesélt az ő szeretett papájához, Rómáról, ami olyan végtelenül nagynak tűnt neki, hogy állandóan a botjába vagy a barátnöjébe kellett kapaszkodnia. Az én nagy kislányaim,

mondja mamika, amikor belékarolunk, lassan az autónkhoz sétálunk, mert apám szól, hogy segítenünk kell a kipakolásnál, és csak amikor a telepakolt Chevrolet-nkat kirámoljuk, táskáinkat és bőröndjeinket a kút mellé állítjuk, tűnik fel nekem, hogy a hőség szinte változatlan, pedig már késődélután van.

Micsoda automobill, mondja mamika és háta mögött összekulcsolja a kezeit, nahát, hogy te egy ilyen dolgot egyáltalán vezetni tudsz, Miklós, látod egyáltalán, hogy hol kezdődik és hol végződik? Amerikában mindeki ilyet vezet, válaszolja apám, ez tény!, vélekedik, ahogy mamika felhúzott szemöldökkel nézi őt, tessék jönni, tessék beülni, és apám kinyitja az ajtót az anyósülésnél, végigsimítja a világos bőr ülészetet, kényelmesebb mint ágyban aludni, és apám rágyújt egy cigire, mamika tétovázik, túl szürke vagyok egy ilyen modern dologhoz, mondja, anyámnak pedig az a véleménye, hogy holnap is van nap, de apám máris kézen fogja mamikát, erősen és gyengéden tartja, amikor lehajol, amikor beül az autóba és felemeli a lábát, hogy aztán helyet foglaljon a széles bőrülésen. Apám egy elegáns mozdulattal bezárja az ajtót az anyósülésnél, Nomi és én pedig a bőröndünkre ültünk, figyeljük, hogyan pislog mamika a szélvédő mögül, mosolyogni próbál, apám már a kormányhoz ült, és most biztosan mindent elmagyaráz mamikának, az automa sebességváltást, az ablakokat, amik egy gombnyomásra működnek, a klímaberendezést, a komfortot – *den Komfort* –, egy szó, amit apám németül rosszul hangsúlyoz, de szívesen használ. Nomi, anyám, és én tudjuk, hogy a következő napokban gyakran élünk majd át hasonló csodát, és mikor holnapután beállítunk Móric bácsihoz, hogy a fia, Nándor esküvőjét megünnepeljük, a legrövidebb időn belül a Chevrolet-nk köré gyűlnek majd a férfiak ünnepi öltönyeikben, mintha azért jöttek volna, hogy az autónál tegyék tiszteletüket, és nem a jegyespárnánál; már látjuk őket, a férfiakat, ahogy lassú, jelentőségteles lépteikkel körüljárják az autót, a csillogó fémet simogatják, mert annak minden kis érintése szerencsét kell hozzon, és valaki közöljük, nem, nem valaki, hanem Nándor, a vőlegény felnyithatja aztán a motorháztetőt, véghezviheti a cselekvést, ami végre felfedi a lényegét, a motort!, és apám be fogja indítani, és a férfiak járó motor mellett fognak társalogni, beszélni fognak, beszélni, beszélni, dohányozni, és rámutanak majd a fontos részletekre, amikre éppen szükség van, hogy egy egész jöjjön létre, egy szép egész, ami nem csak gurul, vagy halad, hanem éppenséggel tökéletes vezetési élményt nyújt.

Így vagy hasonlóképpen zajlik majd ez, és anyám, Nomi, én, a nagynénik, és lány unokatestvéreink, mi egy kicsit odébb állunk majd, a férfiakra mutatunk, a megengedett keretek között tréfát űzünk a férfiak kitartásából, komolyságából, amivel a technikához viszonyulnak, az ilyen pillanatokban tényleg nem vagyunk másak, mint buta tyúkok, akik állandóan kotkodácsonak, hogy eltereljék a figyelmet arról, amitől mindannyian irtózunk, mégpedig hogy az egyetértő rajongás hirtelen vitába csap át, mert valamelyikük azt találja mondani, hogy minden hibája ellenére, a socialista rendszernek megvannak a maga előnyei, mi, buta tyúkok, tudjuk, hogy elég egyetlen mondat, és hirtelen kitágulnak az erek a férfiak nyakán. Igen, igen, jó ötlet, a kommunizmus, papíron...! És a Kapitalizmus! Emberek zsákmányolnak ki embereket ...! Mi, akik sokat fecsegünk, tudjuk, hogy egy kicsike ugrás a technikától a politikáig – és ha a férfiak belekezdnek a politizálásba, az olyan, mint amikor főzni kezdünk, és az elejétől fogva tudjuk valamilyen okból, hogy az étel nem fog sikerülni, túl sok só, túl kevés paprika, megégett, mindegy, a politizálás mérgező mamika szerint.

Mamika udvarán valahogy életidegennek tűnik a Chevrolet, gondolom, amikor anyám a vállunkra teszi a kezeit, Nomi és én a színjáték végét várjuk, egy kis bagoly egy fán gubbaszt valahol, és félénk hangjával kísér bennünket, már igazán bevihetjük a csomagjainkat, mondja anyám, hisz tudjátok, ez eltarthat egy darabig, és felkap két táskát, a ház felé indul, de Nomi és én, mi továbbra is a bőröndünkön ülünk, lehúzzuk a cipőnket, és a kövek olyan forróak, hogy csak a lábujjaink hegyével tudjuk őket megérinteni, borzasztóan forró, mondja Nomi, igen!, és a Chevrolet-nkre sandítunk, az apánkra, aki a kormány mögött ügyködik, a metszőfogai mindig újra kivillannak a szélvédő mögött, és csak később, amikor erre a különös jelenetre visszaemlékezünk, jövünk rá, miért maradtunk akkor a bőröndünkön ülve, bár kellemetlen volt látnunk, milyen tehetetlenül forgatta a fejét mamika, félénk nézett és aztán megint apánkra, fekete fejkendője egészen lecsúszott a homlokára; bizonyára gyorsan felálltunk volna, hogy mamika tehetetlensége ne irritáljon minket sokáig, de apám, a mi apánk?, a cigarettája, a nagy bajsza, az aranyfogai, a homlokán és az arcán lévő barázdák ellenére, az apánk egyszer csak évekkel fiatalabbnak tűnt, egy fiú, aki egy gyerek élénk lelkesedésével mesél anyjának legújabb szerzeményéről, és tőle sürgősen gyengéd dicséretre, elismerésre vágyik (és mamika meg fogja ezt adni neki, a sürgős és szükséges dicséretet, bár teljesen oda nem illőnek érzi magát, észre fogja venni, mit szeretne tőle) – Nomi és én ülve maradunk, mert lehetőleg sokáig szeretnénk figyelni ezt a fiút, olyan sokáig, hogy soha ne felejtjük el.